

# Notitie

Beleid Monumentale Omgevingskwaliteit Westfrieze Omringdijk



## Kerngegevens

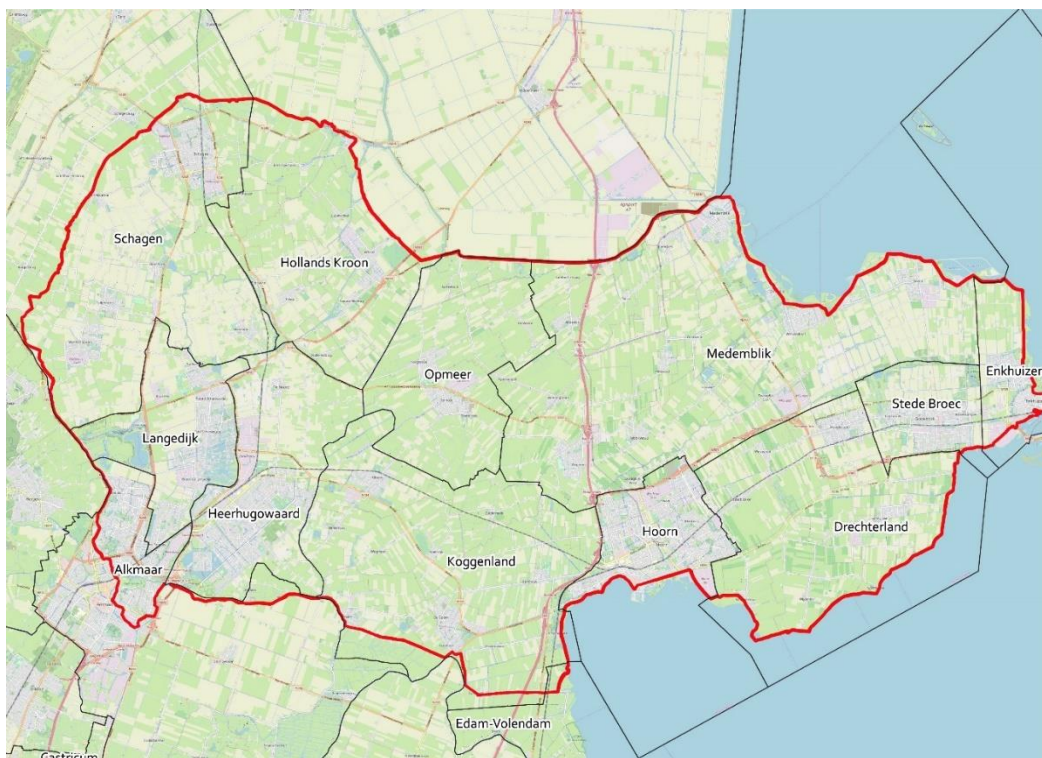
Datering: in fasen aangelegd vanaf de Late Middeleeuwen (13<sup>e</sup> eeuw een ringdijk)

Lengte: 126 kilometer

Breedte: tussen de 35 en 50 meter van teensloot tot teensloot

NAP-hoogte: tussen 2,5 en 4,5 meter

Gemeenten: Schagen, Langedijk, Alkmaar, Hollands Kroon, Heerhugowaard, Opmeer, Koggenland, Medemblik, Hoorn, Drechterland, Edam Volendam, Stede Broec en Enkhuzen.



Figuur 1: De gemeenten waar de Westfrieze Omringdijk binnen ligt

### Datum

25 september 2019

### Betreeft

Notitie beleid Westfrieze Omringdijk

### Behandeld door

Jeroen Zomer

1/8

## Publicaties en websites

- Bartels, M. H., (ed.) 2016. Dwars door de dijk, archeologie en geschiedenis van de Westfrieze Omringdijk tussen Hoorn en Enkhuzen.
- Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (<https://leidraadlc.noord-holland.nl/structuren/westfrieze-omringdijk/>)
- <https://www.westfriezeomringdijk.nl/> (tegenwoordig gericht op recreatie)
- Aanvullen..

## Beleid

### Provincie Noord-Holland

Het provinciale ruimtelijke beleid is gebundeld in de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV). De verordening bevat veel regels, maar ook veel verwijzingen naar bijlagen. Artikel 15 bevat bijvoorbeeld de regels voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, waarin wordt verwezen naar de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (zie kader).

#### Provinciale Ruimtelijke Verordening: Artikel 15

*Ruimtelijke kwaliteitseis ingeval van een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling in het landelijk gebied*

- 1) Gedeputeerde Staten stellen de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie vast, die de provinciale belangen beschrijft ten aanzien van landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- 2) Een bestemmingsplan kan voorzien in een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling in het landelijk gebied, indien gelet op de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie:
  - a) rekening wordt gehouden met:
    - i) de ambities en ontwikkelprincipes van het toepasselijke ensemble, en;
    - ii) de ambities en ontwikkelprincipes van de toepasselijke provinciale structuren, en;
  - b) hierbij wordt betrokken:
    - i) de kansen zoals beschreven bij de ambities en ontwikkelprincipes, en;
    - ii) de ontstaansgeschiedenis en de kernwaarden van het toepasselijke ensemble, en;
    - iii) de ontstaansgeschiedenis en de kernwaarden van de toepasselijke provinciale structuren.
- 3) De toelichting van een bestemmingsplan bevat een motivering waaruit moet blijken dat voldaan is aan het bepaalde in het tweede lid.
- 4) Gedeputeerde Staten kunnen de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO) om advies vragen over ontwikkelingen die een grote impact kunnen hebben op de landschappelijke en cultuurhistorische waarden of indien wordt afgeweken van de ontwikkelprincipes als bedoeld in het tweede lid onder a.

(Bron: Provinciale ruimtelijke verordening Noord-Holland (juni, 2019))

2/8

Daarnaast heeft de provincie een eigen erfgoedregister met provinciale monumenten. De Westfriese Omringdijk is opgenomen in dat register.

### Provinciaal monument

De provinciale monumenten van de provincie zijn opgenomen in het Erfgoedregister en vallen daarmee onder de Erfgoedwet en worden daarom niet benoemd in de PRV die onder Wabo valt. Aangezien de Erfgoedwet landelijk geldt is het voor gemeenten niet nodig om gemeentelijke-, provinciale-, of rijksmonumenten op te nemen in het bestemmingsplan. In sommige gevallen wordt dat echter wel gedaan, maar dan vooral ter notificatie. Als er wel regels verbonden worden aan deze locaties mogen ze niet interfereren met de provinciale of rijksregels. Volgens de provinciale Erfgoedverordening moet er ook een redengevende omschrijving van de monumenten zijn opgenomen in het openbare register (zie kader), deze redengevende omschrijving worden momenteel vernieuwd en bij voltooiing is het de bedoeling dat ze openbaar beschikbaar komen.

#### Samenvatting van de redengevende omschrijving Provinciaal monument Westfriese Omringdijk

De Westfriese Omringdijk is **cultuurhistorisch** van betekenis omdat hij West-Friesland door de eeuwen heen beschermd heeft tegen het water van de zee en de omringende meren. Het tracé van de dijk is historisch bepaald. Men kan daarin sporen waarnemen van de strijd tegen het water in de loop der tijden. In de eerste plaats is dat het bochtige tracé zelf. Bochten in een dijk duiden meestal op inbraken. Vervolgens geven de wielen een indruk van regelmatig terugkerende doorbraken en zijn de kleiputten de resultaten van het voortdurende onderhoud en herstel van de dijk. Tenslotte vormen de buitendijkse landen een essentieel onderdeel van de oudste vorm van een dijkverdedigingssysteem, waarbij men vóór de dijk voorland liet liggen om de slag van het water te breken.

**Historisch-morfologisch** is de dijk van betekenis omdat hij in de loop der tijd hersteld, opgehoogd en afgegraven is en successievelijk van een aarden, wier- en steenbekleding is voorzien. Belangrijk hierbij is de samenstelling van het dijklichaam en de vorm van het profiel daarvan, zoals minimum breedte, taludhelling etc.

De dijk vormt een **beeldbepalend element** in het Noord-Hollandse polderlandschap door de continuïteit en de hoogte van de dijk en de openheid van het landschap.

Tenslotte heeft de dijk nog **historisch-ruimtelijke betekenis** als scheiding tussen oud land en de zee en tussen oud en nieuw land, waardoor hij een essentieel deel uitmaakt van het omringende dijklandschap. Dit cultuur- landschap heeft in de loop der tijd in

### Bevoegd gezag provinciale monumenten

Gelaten enkele uitzonderingen (o.a. projecten van provinciaal of landelijk belang, zie kader) zijn de Burgemeester & Wethouders van de gemeente waarin het monument zich bevindt het bevoegd gezag voor het verlenen van omgevingsvergunningen (Wabo: art. 2.4, lid 1).

#### **Uitzonderingen op Wabo: artikel 2.4, lid 1**

*De hoofdregel (art. 2.4, lid 1 Wabo) is dat burgemeester en wethouders van de gemeente waar het betrokken project in hoofdzaak wordt of zal worden uitgevoerd beslissen op een aanvraag om omgevingsvergunning. In bijzondere situaties moet worden afgeweken van de hoofdregel. Hieronder worden de uitzonderingen kort beschreven.*

*Gedeputeerde staten treden in de plaats van burgemeester en wethouders:*

- *Voor de beslissing op een aanvraag art. 2.1, lid 1, onder a, b, c of Wabo als dit in een provinciaal inpassingsplan zo is vastgelegd (art. 3.1, onder a Bor).*
- *Ten behoeve van een project van provinciaal belang wordt afgeweken van de geldende planologische regels (art. 3.1, onder b Bor).*
- *Als de aanvraag betrekking heeft op een inrichting waartoe een IPPC-installatie behoort of een inrichting waarop het BRZO1999 van toepassing is (art. 3.3, lid 1 Bor).*
- *Als de aanvraag betrekking heeft op een activiteit in, op, onder of over een gesloten stortplaats waar de in art. 8.49 Wm bedoelde zorg wordt uitgevoerd (art. 3.4 Bor).*
- *Als de aanvraag betrekking heeft op een project dat zal worden uitgevoerd op een plaats waar eerder door GS een omgevingsvergunning is verleend (art. 2.4, lid 5 Wabo).*

*De minister van Binnenlandse Zaken treedt in de plaats van burgemeester en wethouders:*

- *Voor de beslissing op een aanvraag art. 2.1, lid 1, onder a, b, c of Wabo als dit in een rijksinpassingsplan zo is vastgelegd (art. 3.2, onder a Bor).*
- *Ten behoeve van een project van nationaal belang wordt afgeweken van de geldende planologische regels (art. 3.2, onder b Bor).*
- *Als de aanvraag betrekking heeft op een inrichting cat. 29, bijlage I Bor (art. 3.3, lid 2 bor).*
- *Als de aanvraag betrekking heeft op een inrichting die in hoofdzaak is gelegen in de territoriale zee op een plaats die geen deel uitmaakt van een gemeente of provincie (art. 3.3, lid 3 Bor).*
- *Als er sprake is van een door de minister aangewezen project van algemeen belang (art. 2.4, lid 4 Wabo).*
- *Als de aanvraag betrekking heeft op een project dat zal worden uitgevoerd op een plaats waar eerder door de minister een omgevingsvergunning is verleend (art. 2.4, lid 5 Wabo).*

*De minister van Economische Zaken treedt in de plaats van burgemeester en wethouders:*

- *Als de aanvraag betrekking heeft op een inrichting die in hoofdzaak een mijnbouwwerk is of op mijnbouwwerken die geen inrichtingen zijn (art. 3.3, lid 4 Bor).*

*Een hoger bevoegd gezag treedt in de plaats van een lager bevoegd gezag als op het project al een omgevingsvergunning rust die eerder door dat hogere bevoegd gezag is verleend (art. 2.4, lid 5, Wabo).*

*(Bron: <https://www.infomil.nl/onderwerpen/integrale/wet-algemene/wabo-kort-1/bevoegd-gezag/>)*

3/8

### Beeldkwaliteitsplan Westfriese Omringdijk

Het beeldkwaliteitsplan Westfriese Omringdijk is in 2009 aangenomen door provinciale staten en werd via de Leidraad Landschap en cultuurhistorie (2010) waarin er naar werd verwezen en de Provinciale Ruimtelijke verordening vigerend beleid. Inmiddels het is stuk geïntegreerd in de nieuwe Leidraad Landschap en Cultuurhistorie waardoor het BKP in feite overbodig is geworden. Inhoudelijk (zie kader) is het stuk echter nog wel interessant.

#### **Samenvatting Beeldkwaliteitsplan**

In het Beeldkwaliteitsplan Westfriese Omringdijk (2009) zijn vijf schaalniveaus benoemd:

1. Schaalniveau 'Eiland in Noord-Holland'
2. Schaalniveau regionale schakel
3. Schaalniveau van de dijk
4. Schaalniveau van de kralen
5. Schaalniveau van de materialisatie

Ieder schaalniveau kent zijn eigen ontwerpprincipes, waarbij op het hoogste schaalniveau Openheid een belangrijk kenmerk is. Openheid wordt gedefinieerd in drie zones: de beschermde Dijkzone waar het dijklichaam en de dijksloten deel van uitmaken; de Kwaliteitszone, zone rondom de dijk tot maximaal 200 meter afstand, waarin de mate van openheid van belang is voor de herkenbaarheid van de dijk; en de Panoramazone die de belangrijke relaties tussen dijk en omgeving benoemt die niet binnen de kwaliteitszone vallen. Interessant, want hier wordt al rekening gehouden met de 'omgeving van het monument'.

Naast de algemene ontwerpprincipes die zijn verdeeld onder de vijf schaalniveaus zijn er 12 trajecten onderscheiden die stuk voor stuk zijn beschreven en waarvoor specifieke aanbevelingen en kansen zijn opgenomen.

Het beeldkwaliteitsplan moet dienen ter inspiratie en stimulering bij gemeentelijke inpassingsplannen, projectbesluiten, bestemmingsplannen en structuurvisies.

## Leidraad Landschap en Cultuurhistorie

De Westfriese Omringdijk is als structuur opgenomen in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (2018). In de beschrijving van de structuur zijn achtereenvolgens de ontstaansgeschiedenis, de kernwaarden in de structuur en de dynamiek in en rond de structuur beschreven, alvorens ambities en ontwikkelprincipes te benoemen (zie kader) die mede zijn gebaseerd op het hiervoor beschreven beeldkwaliteitsplan.

### Leidraad Landschap en Cultuurhistorie: Ambities en ontwikkelprincipes Westfriese Omringdijk

#### 1. De Omringdijk verbindt oud en nieuw land, land en water en binnen en buiten

De Westfriese Omringdijk vormt een grens tussen land en water, tussen oud en nieuw land en tussen het binnendijkse en het buitendijkse. De dijk maakt het Westfriese 'eiland in Noord-Holland' leesbaar en beleefbaar. De dijk bestaat uit verschillende dijktrajecten. De ruimtelijke kwaliteit is gebaat bij:

##### Het zichtbaar en beleefbaar houden/maken van landschappelijke verschillen aan beide zijden van de dijk.

- > Behoud of creëer ruime doorzichten naar de aanliggende landschappen, zeker waar de landschappelijke karakteristiek goed beleefbaar is. Bijvoorbeeld het ragfijne spel van water en linten in het Westfriese Zeekleilandschap.
- > Maak binnen- en buitendijks overgangen en de schaalverschillen tussen landschappelijke eenheden zichtbaar vanaf de Omringdijk (bijvoorbeeld de overgang Schermer-Polder Mijzen-Beemster).

##### Het versterken van de karakteristieke verschillen van de dijktrajecten.

- > Neem de karakteristieken van de verschillende dijktrajecten als uitgangspunt.

##### Het behouden van het contact met het water vanaf de dijk.

- > Behoud of creëer ruime doorzichten vanaf de dijk naar het IJsselmeer/Markermeer en omgekeerd.
- > Benadruk de karaktersverschillen tussen de noordelijke en de zuidelijke kustzone (zie ensemble West-Friesland Oost)

#### 2. Het historische dijktracé en -profiel van de Westfriese Omringdijk is autonoom en herkenbaar in het landschap

Het herkenbare dijkprofiel is, samen met de karakteristieke knikken en kronkels, een van de grote kwaliteiten van de Omringdijk. De ruimtelijke kwaliteit is gebaat bij:

##### Het behouden van de dijk als autonoom en herkenbaar element in het landschap.

- > Respecteer de openheid van het landschap in de 'kwaliteitszone', een zone rondom de dijk tot maximaal 200 meter van de dijk. Houd deze zone vrij van bijvoorbeeld nieuwe bebouwing en opgaande beplanting.
- > In deze kwaliteitszone worden bij voorkeur geen ontwikkelingen geplaatst die de openheid aantasten.
- > Houd binnen de 'panoramazone' rekening met de belangrijke ruimtelijke relaties tussen dijk en de omgeving buiten de kwaliteitszone. Ontwikkelingen in deze zone hebben invloed op de manier waarop de dijk beleefd wordt. Binnen deze zone is het belangrijk rekening te houden met de beleving van de dijk.
- > Zorg dat de dijk steeds vanuit het aanliggend landschap als rand en als autonoom landschappelijk element beleefbaar blijft.
- > Laat landschappelijke en cultuurhistorische elementen als inlaagdijken, wielen, teensloten en kleiputten intact als onderdeel van de Omringdijk.

##### Behoud van de continuïteit van het dijktracé.

- > Behoud de herkenbaarheid en zichtbaarheid van de historische dijkvorm ter plaatse (dwars- en lengteprofiel).
- > Behoud of versterk de herkenbaarheid van het dijktracé in het stedelijk gebied (kans).

#### 3. De Westfriese Omringdijk vormt een continue en verbindende structuur en route

Met zijn lengte van 126 kilometer en concentrische vorm functioneert de dijk als een verbindend element op regionaal niveau. Dit biedt ecologische en recreatieve kansen. De ruimtelijke kwaliteit kan vergroot worden door:

##### De functie van de dijk als recreatieve route door het landschap te versterken (kans).

- > Zorg dat de recreatieve route over de dijk continu en herkenbaar is en zo de historie van dijk en dijkverloop beleefbaar is (kans).

##### De dijk als ecologische schakel verder te ontwikkelen (kans).

- > Ontwikkel natte natuurgebieden (met een andere uitstraling dan wielen of kleiputten) aan de voet van de dijk. Dit versterkt tevens de relatie met het water (kans).
- > Behoud de dijk als doorgaande lijn bij kruisingen en wegaansluitingen en voorkom doorsnijdingen. Geef kruisingen met de dijk zodanig vorm dat de Omringdijk als doorgaande structuur intact blijft.

Met deze Leidraad wil de provincie richting geven aan ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied en zo, met haar partners komen tot goede ontwerpen bij nieuwe ontwikkelingen.

Bij een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling in het landelijk gebied dient rekening gehouden te worden met de onder de ensembles en structuren beschreven ambities en ontwikkelprincipes. Hiervan kan, mits goed gemotiveerd, van worden afgeweken. Bij afwijking van de ontwikkelprincipes en bij plannen met grote impact kunnen Gedeputeerde Staten de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO) om een (vroegtijdige) adviesrol vragen.

Er zijn bij de ambities en ontwikkelprincipes ook kansen opgenomen (gemarkeerd als 'kans'). Deze zijn bedoeld ter inspiratie, en dienen te worden betrokken bij het ontwerp. De ontstaansgeschiedenis en de beschrijving van de drie kernwaarden – landschappelijke karakteristiek, openheid, ruimtebeleving – dienen ter inspiratie te worden betrokken in de uitwerking van de plannen. Zoals eerder vermeld is de Leidraad juridisch verankerd in de PRV. Het is voor gemeenten niet nodig om de Leidraad over te nemen in de bestemmingsplannen of toekomstige omgevingsplannen, maar deze plannen mogen ook niet interfereren met de Leidraad en kunnen daarop getoetst worden door de ARO. In praktijk is daardoor nagenoeg onmogelijk om niets met de leidraad te doen. De recentste Leidraad is ontworpen in de geest van de Omgevingswet en ook om die reden zou hij op het gemeentelijk schaalniveau navolging verdienen.

## Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

### Keur

Het Hoogheemraadschap heeft de Westfriese Omringdijk deels bestempeld als primaire Waterkering (het deel van de dijk langs het IJsselmeer en de Wieringermeerpolder) en deels als regionale waterkering (het overige deel met uitzondering van het traject tussen Schoorlham en Schagen). Het deel tussen Schoorlham en Schagen heeft bij het Hoogheemraadschap geen status. Voor het beoordelen van watervergunningen zijn voor de verschillende trajecten van de dijk regels opgesteld die beschreven staan in de Keur (2016) en de daaraan gekoppelde Leggers en Algemene regels.

### Waterprogramma en Erfgoedvisie

Naast de Keur met regels voor externen heeft het Hoogheemraadschap een Waterprogramma (2016-2021) waarin ze richting geven aan hun eigen beheertaken. Voor het beheer van erfgoedwaarden is de Watererfgoedvisie (2017) opgesteld.

### Gemeenten

Hoewel gemeenten het bevoegd gezag zijn voor omgevingsvergunningen met betrekking tot de provinciale monumenten hoeven ze de monumenten zoals gezegd niet in hun bestemmingsplannen op te nemen. De monumenten staan in het provinciaal erfgoedregister en vallen daarmee onder de Erfgoedwet, opname in een lokaal bestemmingsplan voegt daaraan niets toe. Het gebeurt echter met enige regelmatig dat de monumentale status van structuren of objecten over het hoofd wordt gezien. Een notificatie in het bestemmingsplan met een verwijzing naar het provinciale erfgoedregister zou voor initiatiefnemers en vergunningverleners wel voor verduidelijking zorgen.

Wat de Westfriese Omringdijk betreft loopt het beleid van de verschillende gemeenten nogal uiteen. Een korte inventarisatie van het beleid van een vijftal gemeenten levert het volgende op:

### Medemblik

In het Bestemmingsplan Dorpskernen III van gemeente Medemblik heeft de dijk de dubbelbestemmingen Archeologie 1 en Waterkering.

Dubbelbestemming Waterkering: *"De met de dubbelbestemming Waterkering aangewezen gronden zijn bestemd voor:*

- *werken ten behoeve van de primaire waterkering en -geleiding;*
- *het behoud van de **landschappelijke en cultuurhistorische waarden** van de dijken;*
- *het agrarisch en recreatief medegebruik;*
- *wegen en paden."*

Dubbelbestemming Archeologie 1: *"Binnen de categorie Waarde - Archeologie 1 bevinden zich de kerkterreinen en de Westfriese Omringdijk. Voor deze terreinen geldt dat elke bodemroering dieper dan 40 cm vergunningplichtig is. [...] Zoals eerder aangegeven dient voor ingrepen in en nabij de dijk een vergunning\* te worden aangevraagd bij de provincie Noord-Holland".*

\*Op welke vergunningplicht hier bedoeld wordt is niet duidelijk.



## Schagen

In het Bestemmingsplan Landelijke gebied Schagen wordt het BKP Westfriese Omringdijk genoemd, waarna wordt gemeld: *"Voorliggend bestemmingsplan maakt geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk die een negatief effect hebben op de Westfriese Omringdijk of de directe omgeving van de Westfriese Omringdijk."* De waarden van de dijk zijn vervolgens beschermd doormiddel van de verkeersfunctie die de dijk ook heeft:

*"Het beleid op het gebied van cultuurhistorie wordt in het bestemmingsplan vertaald door de belangrijkste kavelsloten de bestemming 'Water' te geven. [...] De bestaande dijken hebben allemaal een verkeersfunctie en worden als zodanig bestemd. Daarmee blijft de structuur van de dijken behouden."*

Voor de archeologische waarden wordt het volgende vermeld: *"Wat betreft de archeologische waarden wordt uitgegaan van het vastgestelde beleid van de gemeente. Dit betekent dat de gebieden met een hoge archeologische verwachting een dubbelbestemming krijgen, waarbij afhankelijk van het type gebied en de aard van de werkzaamheden (oppervlakte en diepte) een onderzoeksplicht kan gelden. Ook de gebieden met archeologische waarde worden evenals in het geldende bestemmingsplan bestemd door middel van een dubbelbestemming archeologische waarde. Het gaat hierbij om de volgende dubbelbestemmingen."*

Op de gemeentelijke Archeologische waardenkaart is de dijk aangeduid als gebied met Archeologische waarde 1. In het bestemmingsplan komt deze waardering echter nergens terug.

## Koggenland

In het Bestemmingsplan Landelijk gebied 2017 Koggenland is de Westfriese Omringdijk als een belangrijke cultuurhistorische waarde. Voor de IJsselmeerdijk, welke onderdeel is van de Omringdijk, is een dubbelbestemming opgenomen voor het behoud en versterking van de cultuurhistorische waarde van de dijk. Het overige gedeelte van de dijk heeft de dubbelbestemming Waterstaat - Waterkering. Binnen deze dubbelbestemming is niet alleen het behoud van de dijk als waterstaatkundig werk opgenomen, maar ook de cultuurhistorische waarden zijn door een omgevingsvergunningstelsel beschermd. Daarnaast heeft de dijk voor een groot deel de dubbelbestemming Archeologie 2.

Dubbelbestemming Cultuurhistorie *"De IJsselmeerdijk is een primaire waterkering en is daarom ook als zodanig bestemd (zie ook Water - Waterstaat). Omdat deze dijk ook een cultuurhistorische waarde heeft, is de dijk daarom mede bestemd met de dubbelbestemming Waarde - Cultuurhistorie. Om de waarden te beschermen, is een omgevingsvergunningstelsel opgenomen. Voor werkzaamheden die de waarden aan kunnen tasten, moet eerst een omgevingsvergunning verleend worden. Dit is ten eerste het ophogen en afgraven van gronden. Ten tweede moet er bij het aanbrengen van opgaande beplanting binnen deze dubbelbestemming een omgevingsvergunning aangevraagd worden. Hierdoor wordt de ligging van de dijk open in het landschap beschermd."*

Dubbelbestemming Water-Waterkering *"De Westfriese Omringdijk (exclusief de IJsselmeerdijk), heeft de dubbelbestemming Waterstaat - Waterkering. De waterkerende functie van deze waterkering wordt hiermee beschermd. Daarnaast speelt het behoud van de cultuurhistorische waarde. Deze is voor de IJsselmeerdijk met een aparte dubbelbestemming vastgelegd (zie Waarde - Cultuurhistorie). Voor het overige gedeelte van de Westfriese Omringdijk is de cultuurhistorische waarde dus opgenomen in deze dubbelbestemming. Agrarisch en recreatief medegebruik zijn toegestaan, voor zover niet in strijd met de hoofdfunctie. De bescherming van de waterkerende functie van de dijk wordt via andere regelgeving geregeld en hoeft dus niet extra in dit bestemmingsplan beschermd te worden."*

Dubbelbestemming Archeologie 2: *"Archeologische waardevolle gebieden zijn beschermd door het opnemen van de dubbelbestemming Waarde - Archeologie 2. De gronden zijn, naast het bepaalde in de andere voor die gronden aangewezen bestemmingen, tevens bestemd voor het behoud van archeologische en cultuurhistorische waarden. Deze dubbelbestemming is gekoppeld aan een plicht van een omgevingsvergunning voor werken en werkzaamheden alsmede aan bouwwerkzaamheden. Ingrepen groter dan 100 m<sup>2</sup> en dieper dan 35 centimeter, zijn in deze gebieden in principe niet toegestaan. Alleen als aangetoond is dat er geen archeologische waarden meer zijn, deze niet onevenredig worden geschaad of er maatregelen worden getroffen om de waarden te beschermen, is het mogelijk hier bodemroerende werkzaamheden uit te voeren. De omgevingsvergunningen worden alleen verleend wanneer er geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de voorkomende archeologische en cultuurhistorische waarden. De omgevingsvergunning is niet nodig voor werkzaamheden die gerekend worden tot het normale onderhoud."*

## Drechterland

In het bestemmingsplan Drechterland Zuid is de kwaliteitszone uit het Beeldkwaliteitsplan overgenomen in het bestemmingsplan: *“De gronden die in het beeldkwaliteitsplan voor de Westfriese Omringdijk zijn aangemerkt als zogenoemde kwaliteitszone zijn in het bestemmingsplan als aanduiding “kwaliteitszone” opgenomen. Op grond hiervan is het behoud van de cultuurhistorische waarden van de gronden zoals die in het beeldkwaliteitsplan zijn uiteengezet, gewaarborgd.”* Daarnaast heeft de dijk zelf de dubbelbestemming Archeologie 1.

Gebiedsaanduiding – Kwaliteitszone: *“Aanduidingsomschrijving: De gronden ter plaatse van de aanduiding “kwaliteitszone” zijn, behalve voor de daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor het behoud van de landschappelijke waarden, wat onder meer inhoudt dat het belangrijk is dat in het gebied tussen de linten, in de directe omgeving van de dijk, geen ontwikkelingen op grote schaal plaatsvinden. Bouwregels: Op de gronden ter plaatse van deze aanduiding mogen uitsluitend bouwwerken worden gebouwd indien voldaan wordt aan de voorwaarden genoemd in het Beeldkwaliteitsplan Westfriese omringdijk [...]”*

Dubbelbestemming Archeologie 1: *“hiervoor geldt de verplichting tot archeologisch onderzoek bij alle bodemroering dieper dan 40 cm.”*

## Alkmaar

### Alkmaar Noord

In het bestemmingsplan Alkmaar Noord heeft een deel van de dijk de dubbelbescherming Archeologie gekregen. Ongeveer hetzelfde gebied heeft de dubbelbestemming Cultuurhistorie. In het stedelijk gebied heeft de dijk echter geen status in het bestemmingsplan.

Dubbelbestemming – Archeologie 1, 2 en 3: *“Om de archeologische waarden te bestemmen, is een vergunningstelsel opgenomen. Dit houdt in dat bij grondwerkzaamheden zoals afgravingen of het verleggen van kabels en leidingen een omgevingsvergunning (voorheen aanlegvergunning) nodig is. In dat kader wordt onderzocht of op de betreffende plaats sprake is van waardevolle archeologische elementen. Voor kleinschalige ingrepen gelden geen beperkingen.”*

Dubbelbestemming – Cultuurhistorie: *“De cultuurhistorisch waardevolle Westfriese Omringdijk wordt in het bestemmingsplan beschermd. Dit geldt voor het beloop, de hoogteligging en het groene karakter van de dijk.”*

### Oudorp

In het bestemmingsplan Oudorp heeft de Westfriese Omringdijk geen ‘beschermd’ status (ook niet archeologisch). In de toelichting wordt het BKP genoemd, maar er wordt meteen een kanttekening bij geplaatst: *“In 2009 heeft de Provincie Noord-Holland een beeldkwaliteitsplan opgesteld met daarin richtlijnen voor (mogelijke) ontwikkelingen rond de Westfriese Omringdijk. Deze zijn echter sterk gericht op de dijk in landschappelijke context. De dijk is op Alkmaars grondgebied vaak minder goed herkenbaar door het subtiele profiel en de (waterloze) context met omliggende bebouwing (woonwijken 2de helft 20ste eeuw.”* Daarnaast wordt vermeld dat de Westfriese Omringdijk met bijbehorende onderdelen is beschermd op grond van de provinciale monumentenverordening Noord-Holland.

## Conclusies

De archeologische waarden van de dijk zijn in de meeste onderzochte gemeenten wel vastgelegd in het bestemmingsplan. Uitzonderingen vormen de gemeente Schagen, waar de waarden wel zijn vastgelegd in een archeologische waardenkaart, maar waar de dubbelbestemming archeologie per abuis lijkt te ontbreken, en de gemeente Alkmaar waar de dijk in Oudorp geen archeologische dubbelbestemming heeft en dus ook geen verplichting tot archeologisch onderzoek.

De cultuurhistorische waarden van de dijk zijn door de provinciale monumentstatus en opname in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (en het BKP) voldoende vastgelegd. Toch zijn er grote verschillen tussen de gemeentelijke bestemmingsplannen w.b. bescherming van cultuurhistorische waarden:

- In Medemblik worden de cultuurhistorische waarden zogezegd beschermd door de functie Waterkering die de dijk heeft. Het is echter de vraag of die functie niet zelf een grote aanslag op de dijk zou kunnen zijn als er bijvoorbeeld een dijkverzwaring of verbetering plaatsvindt.

- In Schagen worden de cultuurhistorische waarden zogezegd beschermd door de functie Verkeer die de dijk heeft. Het is echter de vraag of verkeersfunctie niet zelf een grote aanslag is op de dijk. Cunnetten, verkeersborden, op- en afritten moeten op de juiste manier geplaatst en ontworpen worden om geen schade toe te brengen aan de archeologie of het beeld van de dijk.
- In Koggenland moet door de dubbelbestemming Cultuurhistorie bij activiteiten die de waarden aantasten en bij het plaatsen van opgaande beplanting in het bijzonder een omgevingsvergunning aangevraagd worden. De monumentale status of de Leidraad/BKP wordt niet benoemd.
- In Drechterland is de kwaliteitszone uit het BKP overgenomen in het bestemmingsplan om de waarden uit het BKP te borgen.
- In Alkmaar wordt verwezen naar het BKP, maar heeft de dijk ook (deels) een dubbelbestemming cultuurhistorie waaraan een aantal regels zijn gekoppeld voor het behoud van het beloop, de hoogte en het groene karakter van de dijk.

8/8

Het bovenstaande kwam ook naar voren in een bijeenkomst van het Erfgoedteam (Grensoverschrijdende provinciale (archeologische) monumentenstructuren in Noord-Holland, november 2017), waarin door Carla Soonius (Archeologie West-Friesland) het volgende werd betoogt: *“Hierbij komt echter de vraag bovendien wie er de uiteindelijke controle heeft over de dijk. Het Hoogheemraadschap is grootgrondbezitter van de dijk. De provincie verstrekt de vergunningen, terwijl de gemeente vaak handhaving uitvoert. Daarnaast zijn er veel verschillende organisaties die initiatieven nemen. En omdat de regels vaak per gemeente anders zijn, krijg je een versnipperd beeld. Carla Soonius geeft het voorbeeld van de bankjes op de dijk: in elke gemeente staat een ander soort bankje. Hierdoor oogt de Omringdijk niet als één geheel wat de beleving niet ten goede komt. [...] De provincie moet overleg met de gemeenten voeren, en een vorm van regie toepassen. De vertaling van dit provinciale monument in bestemmingsplannen vindt niet voldoende plaats. Het provinciale Beeldkwaliteitsplan (BKP) Westfriesse Omringdijk is bij gemeenten en hun adviseurs, zoals een Monumentencommissie, niet of onvoldoende bekend. Er ontbreekt verder een integraal afwegingskader.”*

In de daaropvolgende discussie wordt geconstateerd: *“dat het BKP in de meeste monumentencommissies inderdaad niet ter sprake komt indien er ontwikkelingen rondom de dijk plaatsvinden. Het is ook niet helder wat de criteria zijn om een plan voor te leggen aan bijv. de ARO (Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling). Is dat alleen bij aanleg van een grote woonwijk of ook al als iemand bij zijn woonhuis een schuur tegen of op de dijk wil bouwen?”*

(bron: <https://www.steunpunterfgoednh.nl/inhoud/uploads/2018/04/29-11-2017-verslag-Erfgoedteam-Grensoverschrijdende-monumenten.pdf>)

## Actualiteiten

HNK is bezig met het overgedragen van de wegen aan verschillende gemeenten

HNK is bezig met het ontwikkelen van een app over de Westfriesse Omringdijk

Het Recreatieschap West-Friesland heeft plannen!

Het Westfries genootschap: <https://www.nhnieuws.nl/nieuws/246135/metamorfose-van-het-westfriesse-landschap-in-kaart-jongeren-meer-bewust-maken>

NBTC marketing heeft als thema dit jaar 'Ode aan het Landschap': <https://www.nbtc.nl/nl/homepage/artikel/themajaar-2021-ode-aan-het-nederlandse-landschap.html>